

*До спеціалізованої вченої ради Д 41.884.04
в Одеському державному університеті
внутрішніх справ*

ВІДГУК

**опонента доктора юридичних наук, професора Шкути Олега Олеговича
на дисертацію Колодчина Дмитра Васильовича «Злочинність у
пенітенціарній сфері України: теорія і практика», подану на здобуття
наукового ступеня доктора юридичних наук (доктора наук) зі
спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право**

Актуальність обраної теми. Зумовлена тим, що реальність кримінальних загроз злочинності в пенітенціарній сфері обумовлена тим, що система злочинності, котра існує в місцях несвободи Державної кримінально-виконавчої служби (далі – ДКВС) і в системі уповноважених органів з питань пробації, вирізняється якісними змінами, які пов'язані зі зростанням найбільш небезпечних посягань, організованих форм протиправної поведінки, кримінального професіоналізму, організованих проявів. У зв'язку з чим якісний бік окресленої проблематики корелює із кількісними показниками, згідно з якими, незважаючи на поступовий спад кількості засуджених, які тримаються в установах виконання покарань ДКВС України, питома вага покарання у виді позбавлення волі на певний строк у системі покарань, щороку призначуваних судами України, залишається значною.

Погоджуючись з позицією здобувача, варто зауважити, що за своєю сутністю злочинність у пенітенціарній сфері посягає на оперативну обстановку в місцях несвободи ДКВС України та в уповноважених органах з питань пробації Державної установи «Центр пробації», підриває авторитет правосуддя, нівелює у засуджених бажання пройти соціалізацію, ресоціалізацію та реінтеграцію після звільнення.

Дійсно, проведені останніми роками дослідження у даній сфері показали, що вжиті заходи Міністерством юстиції України, зокрема, функціонування Департаменту з питань виконання покарань ДКВС України та

Державної установи «Центр пробації» не повною мірою відповідає криміногенній та кримінальній ситуації у містах несвободи та в уповноважених органах з питань пробації, що в свою чергу викликає занепокоєння з боку держави і суспільства щодо загального рівня не тільки пенітенціарної злочинності, а і взагалі, загальної злочинності в Україні. У зв'язку з чим поглиблене опрацювання наявної проблеми надало здобувачеві можливість не тільки провести послідовний аналіз її різних сторін (проблемних питань), а і забезпечило можливість постановки конкретних завдань, що підлягають виконанню у процесі пізнання та його результатах, а також створить підґрунтя розроблення практично спрямованих пропозицій і рекомендацій для їх вирішення.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації Д.В. Колодчина є безсумнівною. Така оцінка ґрунтується на опрацьованих дисертантом наукових і нормативно-правових джерелах, використаних у тексті роботи статистичних даних та інших емпіричних матеріалів, а також виведених докторанткою елементів наукової новизни, кожен із яких відображено у певній рубриці (уперше; удосконалено; набуто подальшого розвитку) та які несуть у собі низку концептуальних висновків і рекомендацій, що мають не аби яке теоретичне та практичне значення.

Структура дисертації ґрунтується на комплексному підході щодо дослідження теорії і практики злочинності у пенітенціарній сфері України.

Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, що містять вісімнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 469 сторінок, із них основний текст – 379 сторінок. Список використаних джерел включає 476 найменувань.

При написанні роботи здобувач опрацював достатній масив джерел. Особливо імпонує використання джерел іноземною мовою, що дало йому змогу ґрунтовно вивчити зарубіжний досвід з досліджуваної проблематики.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані автором, у своїй більшості є переконливими. При їх обґрунтуванні ним використано джерела з кримінології, кримінального права, криміналістики, а також інші емпіричні матеріали.

Емпіричну базу дослідження становлять результати узагальнення опитаних суддів та секретарів судового засідання – 121, які були учасниками розгляду 440 кримінальних проваджень за домашнє насильство; узагальнено дані анкетування 250 працівників Національної поліції України; узагальнено опитування 194 працівників органів прокуратури України, зокрема: 31 прокурор Офісу Генерального прокурора, 116 прокурорів обласної прокуратури (Чернігівська, Київська, Чернівецька, Дніпропетровська, Черкаська, Вінницька), 47 прокурорів окружних прокуратур; узагальнено дані формалізованого інтерв'ювання 2000 респондентів Дніпропетровської, Київської, Львівської, Полтавської, Черкаської, Чернігівської областей; статистична звітність Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України, Офісу Генерального прокурора та інших відомств. статистичні дані за останні десять років (2014–2023 рр.) щодо запобігання кримінальних правопорушень у місцях несвободи ДКВС України; дані статистичної звітності Державної судової адміністрації України та Міністерства юстиції України у сфері виконання покарань та пробації (2014–2023 рр.) щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у місцях несвободи та в уповноважених органах з питань пробації; результати анкетування 262 працівників установ виконання покарань та 156 працівників уповноважених органів з питань пробації; узагальнені результати опитування 465 засуджених у Київській, Вінницькій, Житомирській, Запорізькій, Чернігівській областях. У роботі також використано інформацію, висвітлену в оглядах, бюлетенях, інформаційних листах, наказах Міністерства юстиції України у сфері виконання кримінальних покарань і пробації.

Теоретичні та практичні здобутки дисертації знайшли своє втілення у:

– *законотворчій діяльності* – отримані висновки знайдуть своє втілення у пропозиціях щодо внесення змін до кримінального та кримінально-виконавчого законодавства;

– *практичній діяльності* – для використання в оперативно-службовій діяльності установ виконання покарань Центрально-західного міжрегіонального управління виконання покарань Міністерства юстиції України (Акт впровадження від '0 01 2024р.); для використання уповноваженими органами з питань пробації Державної установи «Центр пробації (Акт впровадження.)

– *науково-дослідній сфері* – для подальших наукових розробок у теорії кримінального та кримінально-виконавчого права (Акт впровадження Пенітенціарна академія України від 4 січня 2024 р.);

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінологія», «Кримінально-виконавче право» (Акт впровадження Державний університет «Житомирська політехніка». 44-13.00/243 від 6.02. 2024).

Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовані на підставі самостійно проведених досліджень. У науковій статті, підготовленій спільно з А. Богатирьовим «Вплив професійної деформації на роботу персоналу місць несвободи Державної кримінально-виконавчої служби України» автором особисто розкрито відсутність належної мотивації до виконання оперативно-службових завдань; особливості мікросередовища, в якому доводиться працювати; психоемоційна напруженість; відсутність належного соціально-правового захисту тощо. У науковій статті, підготовленій спільно з В. Кухарук «Уповноважений орган з питань пробації як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням», автором особисто проаналізовано порядок і умови взаємодії з іншими суб'єктами запобігання в тому числі і недержавними органами та організаціями. Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом з яким було

опубліковано статтю, в дисертації не використовувалися. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці учених, на які обов'язково зроблено посилання.

За результатами вивчення дисертації та наукових публікацій Колодчина Д.В. можна стверджувати, що дисертація оформлена відповідно до нормативних вимог, передбачених для такого виду праць, написана державною мовою з дотриманням наукового стилю. Положення, висновки та пропозиції, що містяться у дисертації, в цілому характеризуються аргументованістю і послідовністю. Висновки до розділів та загальні висновки відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю викладених думок.

Новизна та загальнонаціональне значення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації Колодчина Д.В. полягає в тому, що за своїм змістом дисертація є кримінологічною, кваліфікаційною науковою працею, що вирішує важливу науково-прикладну проблему дослідження злочинності у пенітенціарній сфері.

За результатами дослідження автором запропоновано низку висновків, рекомендацій та пропозицій, окремої уваги з яких заслуговують вперше встановлено вплив кримінальної субкультури на вчинення повторних кримінальних правопорушень серед осіб, які перебувають на обліку уповноваженого органу з питань пробації. Запропоновано шляхи запобігання, зокрема: забезпечення підтримки та можливостей для соціальної адаптації, підтримки від уповноваженого органу з питань пробації, освіти та інформаційної роботи, а також роботи з середовищем. Важливо звертати увагу на цей аспект, оскільки успішна соціальна адаптація засуджених осіб зменшує їх схильність до повторного вчинення кримінальних правопорушень та сприяє підвищенню рівня безпеки в суспільстві.

Окремої уваги заслуговує проведений здобувачем аналіз динаміки повторних кримінальних правопорушень шляхом порівняння отриманих результатів із попередніми періодами (2003-2007 роки), застосовуючи

У роботі не виявлено положень, які б порушували принципи академічної доброчесності та не зафіксовано фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації.

Зауваження та/або дискусійні питання щодо положень дисертації.

Поряд з цим, у дисертації К.М. Буряк є ряд висновків, пропозицій і положень, що носять дискусійний характер та потребують додаткової аргументації під час захисту, а саме:

1. Предметом наукового дослідження являється злочинність в пенітенціарній сфері України: теорія та практика.

Поряд з цим розділ 2 дисертації присвячено кримінологічній характеристиці та запобіганню злочинності не в пенітенціарній сфері, а в місцях несвободи ДКВС України. У зв'язку з чим виникає питання, що потребує уточнення під час публічного захисту, яким чином інститут запобігання злочинності в пенітенціарній сфері кореспондується з місцями несвободи ДКВС України, як останні з установами виконання покарань ДКВС України. Так як поняття «місця несвободи» у чинному законодавстві відсутнє.

2. В контексті наукової новизни викликає сумнів та потребує додаткового уточнення під час публічного захисту, що дисертантом вперше на основі історико-правового аналізу вивчення злочинності в пенітенціарній сфері України виокремлено три періоди: трансформаційний, коли було прийнято рішення про підготовку нового КВК України (1991–2004 рр.); реформаторський (2004–2016 рр.) та сучасний період (2016 р. – дотепер).

3. *Емпіричну базу дослідження становлять:* статистичні дані за останні десять років (2014–2023 рр.) щодо запобігання кримінальних правопорушень у місцях несвободи ДКВС України; дані статистичної звітності Державної судової адміністрації України та Міністерства юстиції України у сфері виконання покарань та пробації (2014–2023 рр.) щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у місцях несвободи та в уповноважених органах з питань пробації; результати анкетування 262 працівників установ виконання покарань та 156 працівників уповноважених органів з питань пробації;

узагальнені результати опитування 465 засуджених у Київській, Вінницькій, Житомирській, Запорізькій, Чернігівській областях. У роботі також використано інформацію, висвітлену в оглядах, бюлетенях, інформаційних листах, наказах Міністерства юстиції України у сфері виконання кримінальних покарань і пробації.

Разом з тим у додатках відсутнє посилення, як на проведене анкетування так і аналіз статистичних даних, що говорить про досить формальний підхід до проведеного наукового дослідження.

4. 23 червня 2022 року Україна фактично отримала статус країни-кандидата і в майбутньому приєднається до європейської родини. Європейський вибір нашої держави відкриває нові перспективи співробітництва з розвиненими країнами континенту, надає можливості економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин.

Вивчаючи представлену дисертаційну роботу встановлено, що здобувачем приділено значної уваги дослідженню позитивного зарубіжного досвіду кримінально-правової протидії та запобігання злочинності в пенітенціарній сфері. У зв'язку з чим важливо зауважити, що при застосуванні порівняльно-правового методу наукового дослідження не варто ставити за мету цілковиту імплементацію зарубіжного досвіду, оскільки подібні запозичення можливі, насамперед, лише з урахуванням як усієї сукупності суспільних відносин у державі, так і специфіки функціонування окремих її інституцій.

З аналізу дисертації важко з'ясувати та потребує додаткового уточнення під час публічного захисту питання застосування кращих зарубіжних практик, які б доцільно було б на думку здобувача впровадити у вітчизняне законодавство щодо кримінально-правової протидії та запобігання злочинності в пенітенціарній сфері.

5. В кримінологічній науці думки більшості вітчизняних вчених зводяться до того що різниця між «запобіганням» та «протидією» полягає в їх

формулу визначення коефіцієнта інтенсивності вчинення повторних кримінальних правопорушень, встановлено, що середній показник дорівнював 1,1 злочин на 100 осіб, які перебували на обліку. Констатовано відносну стабільність повторних кримінальних правопорушень упродовж 2018–2021 років, тобто відсутність неконтрольованого зростання, а у 2021 році навіть тенденцію до зниження на тлі збільшення кількості осіб, які перебували на обліку. Проте середньорічний коефіцієнт повторних кримінальних правопорушень склав 3,1 %. Ряд регіонів України відрізняються інтенсивністю кримінальних правопорушень серед підоблікових осіб: Запорізька область – 5,07 на 100 осіб, Івано-Франківська область – 3,94, Луганська – 4,14, Полтавська – 5,47, Харківська – 4,17, Херсонська – 3,64. Порівнюючи із статистичними даними минулих років, з'ясовано, що сьогодні показник повторних кримінальних правопорушень є більшим у три рази, ніж до утворення в системі виконання покарань уповноваженого органу пробації;

Повнота викладу результатів у наукових публікаціях.

Основні наукові положення і висновки дисертації викладені у 36 наукових публікаціях затверджених наказом Міністерства освіти і науки України з яких опубліковано у фахових виданнях 18 та зарубіжних фахових виданнях, три – у наукометричних базах Scopus, Web of Science, 3 монографії та 12 тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Відсутність або наявність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Представлена Колодчиним Д.В. дисертація є оригінальною науковою працею та становить самостійне дослідження, а сформовані в ній наукові положення та висновки ґрунтуються на власних дослідженнях докторантки. Для аргументації окремих положень здобувачкою було використано праці інших науковців, на які зроблено відповідні посилання.

спрямованості та часі їх застосування. Запобігання - це комплекс заходів, спрямованих на попередження виникнення небажаних подій, в контексті предмету дослідження здобувача «злочинність в пенітенціарній сфері». Протидія, з іншого боку, - це активні дії, що вживаються у відповідь на вже існуючу подію, з метою її обмеження або ліквідації. Тобто, запобігання відбувається до, а протидія - після. Нажаль у дисертаційній роботі, у своїй переважній більшості здобувачем ці два поняття ототожнюються.

Вказані вище зауваження стосуються дискусійних питань, не впливають на належний науковий рівень дисертації та не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачем.

З огляду на викладене, вважаю, що дисертація Д.В. Колодчина «Злочинність у пенітенціарній сфері України: теорія і практика» є науковою кваліфікаційною працею, що відповідає вимогам, які висуваються до докторських дисертацій та встановлені Порядком присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 із змінами, а її Колодчин Дмитра Васильовича на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Опонент

директор інституту права та безпеки
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Олег ШКУТА

Підпис Шкути О.О засвідчую:

т.в.о. першого проректора
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Вадим ПІДГОРОДИНСЬКИЙ

